

KILDEN

Tidsskrift for Oslo Guideforening

vårnummer 2009

Innhold

Hamsun-jubileet

Max Manus

Tikken Manus - en bokanmeldelse

Ny, flott gavebok "Classy Norwegian Restaurants"

Norsk økonomi 2009 –

noen poenger for en Oslo-guide

Historie og myter – Sigrid Storråde (967-1014)

Osebergdronningen døde av kreft

To og tredimensjonale kart over Oslo

Norrøn mytologi – Den slu Loke

Utstillingen "Christiania 1624-1850 –

Byhistorisk utstilling i Gamle Rådhus

Bjørn Sundby - 80 år - Guideservice AS

Årets Nobelprisvinner 2008.

Mer språkforvirring

Omvisning på Jødisk Museum

Litt mer om Operaen og Bjørvika.

Et tiltalepronomen er blitt borte

Fra besøk hos Arcus

Som
en frisk
blomster-
knopp om
våren...

STYRET I OSLO GUIDEFORENING

Styret i Oslo Guideforening 2008/09:	Hilary Sem (nestleder) Løkkalia 11 0783 OSLO tlf. 22 49 54 48 privat mobil 93 04 20 38 hilarysem@hotmail.com	Harald Bjerregård (kasserer) Sverigesgt. 3 0658 OSLO tlf. 22 68 97 84 privat mobil 90 85 49 74 habjerr@frisurf.no	Kirsten Elmar Mikkelsen (varamedlem) Silurveien 42 0380 OSLO tlf. 22 55 44 88 rokem@combitel.no
Inger-Johanne Bryde (leder) Bygdøy Alle 33B, 0262 Oslo. mobil 98 41 26 62 blubs24@hotmail.com	Marit Berg Johnsen (styremedlem) Etterstadkroken 5 C 0659 OSLO tlf. 22 72 07 87 privat mobil 48 05 90 88 maritbejo@c2i.net	Marie B. Berg (styremedlem) Furulundsvn. 20 0282 OSLO tlf. 22 50 71 54 privat mobil 92 29 98 98 marie.berg@gmail.com	Ragnhild Moe Skadal (varamedlem) Martin Borrebekkens vei 45 0585 OSLO tlf. 22 65 16 47 privat mobil 92 44 04 52 ragnhisk@online.no

REDAKSJONEN I KILDEN

 Berit Lindstad Fagerbakk <i>Redaktør</i> Utdannet guide i 1999. Guider på tysk, engelsk og italiensk. Også autorisert i Follo og Trondheim. Munkedamsvn. 79 b 0270 Oslo tlf: 22 54 62 48 mobil: 913 78 021 bfagerba@broadpark.no	 Brit Hasvoll Redaksjons- medlem Utdannet guide i 1976. Guider på engelsk, spansk og tysk. Sofies gt. 66 c 0168 Oslo tlf: 22 69 47 03 mobil: 924 60 565 brit.hasvoll@sensevawe.no eller brh@mfa.no	 Dag Kjernsmo Redaksjons- medlem Utdannet guide i 2004. Guider på engelsk og tysk Holmenkollvn. 125J 0787 Oslo tlf: 22 14 18 15/905 96 730 dag@kjernsmo.net	 Arild Eugen Johansen Web og layout- ansvarlig Utdannet guide i 2007. Guider på engelsk. Medlem av OGFs markeds- føringskomite. Nadderudåsen 15 1357 Bekkestua tlf: 901 29 454 arildeugen@mac.com
--	--	--	--

— OGF —

Oslo Guideforening har hatt et godt og variert program denne snørike vinteren. Helgen 29. og 30. november 2008 arrangerte Ingrid Grimsgaard seminar i Kunsthistorie hjemme hos seg på Kringsjå. Ingrid er kunsthistoriker, og hun ble utdannet Oslo-guide i 1969.

Ingrid holdt et lysbildeforedrag, der hun tok oss med på "en reise" gjennom Vestens kunsthistorie fra antikken til våre dager. Hun snakket levende og engasjert, mens hun viste til forskjellige stilepoker og høydepunkter i kunsten. Kunstnere uttrykker gjerne aktuelle strømninger i tiden som vi kan gjenkjenne i filosofien, i litteraturen og i musikken. For guider utfyller dette historien og historiske fakta som igjen uvurderlig bakgrunnskunnskap for en Oslo-guide. På seminaret deltok

også aspirantene på årets guidekurs. Vi gleder oss til å bli bedre kjent med dem og kunne ønske dem velkommen i vår forening.

Videre har det under Ingrid Grimsgaards kyndige ledelse også vært flere samlinger på Kunstindustimuseet, som i dag er en del av Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Museet viser norsk og utenlandsk kunsthåndverk, mote og design fra 600-tallet fram til i dag. Museet har blant annet Norges fineste samling av billedtepper fra 1500- og 1600-tallet samt rike samlinger av sølv, glass, keramikk og møbler. Museet har også kongelig norsk draktgalleri.

INNHALDSFORTEGNELSE

Redaktøren har ordet:	4
Lederen har ordet:	4
Guideservice på vei inn i 2009	4
På tokt med S/S Helena.	5
Gustav Vigeland og engler:	5
Oslo Sweater Shop	5
Hamsun-jubileet.....	6
Bente Groth: "Jødedommen" en bokanmeldelse	6
Tikken Manus - en bokanmeldelse.....	7
Ny, flott gavebok "Classy Norwegian Restaurants".....	7
Norsk økonomi 2009 – noen poenger for en Oslo-guide.....	8
Historie og myter	10
Sigrid Storråde (967-1014).....	10
Osebergdronningen døde av kreft.....	11
To og tredimensjonale kart over Oslo.....	12
Liv Fjellheim (1947-2009) in memoriam.....	14
Aud Solberg (1925-2008) in memoriam	14
Margaretha van Dorp (1942-2008) in memoriam	15
Norrøn mytologi - Den slu Loke	15
Utstillingen "Christiania 1624-1850 –Byhistorisk utstilling i Gamle Rådhus på Christiania Torv 1.....	16
Bjørn Sundby - 80 år Guideservice AS	20
Årets Nobelprisvinner 2008.	21
Mer språkforvirring:.....	21
Omvisning på Jødisk Museum, 21. oktober 2008.....	22
Litt mer om Operaen og Bjørvika.....	23
Et tiltalepronomen er blitt borte	24
Fra besøk hos Acus 27. januar 2009	26

— VÅRPROGRAMMET —

28. april er det igjen duket for Guide-informasjonskveld på Kon-Tiki museet på årsdagen for Kon-Tiki seilasen i 1947. Det er museet som inviterer, og byr på enkel bevertning. Oslo Guideforening setter stor pris dette initiativet. Vi er med på å videreformidle historien om Thor Heyerdahl og ekspedisjonene videre til turistene, og "påfyll" av kunnskaper og god dialog med museet er nyttig for å kunne gjøre en best mulig jobb.

Halvdan Tangen vil ønske velkommen. Deretter vil Marco Steffensen holde et kort foredrag om hvalhaien, før Thor Heyerdahl jr. vil fortelle om RA-ekspedisjonen – 40 år etter.

29. april kl. 18.30 inviterer House of Oslo Oslos turistguider til en omvisning i Springboks nye vinbar.

House of Oslo er Norges eneste og spesialiserte magasin innen design, interiør og livsstil. I nærmere 20 interiørbutikker fordelt over 4 etasjer fordelt over 14 000 m² finner du alt fra teskjeer til sofaer. Kort sagt landets beste utvalg – og en shoppingopplevelse og et merkevareutsalg det skal letes lenge etter. Beliggenheten er nær andre turistattraksjoner og det store utvalget innen skandinavisk design gjør House of Oslo interessant for norske og utenlandske turister. En representant fra Global Refund vil også være til stede og gi en orientering.

Tirsdag 5. mai vil Dagny Gärtner Hovig ved Byplankontoret holde en times orientering om "Byutvikling og hva skjer i Oslo" på Treider College. Orienteringen vil bli etterfulgt av en 2 timers busstur i Oslo.

Redaktøren har ordet:

Dagene har igjen blitt lysere, og vi går en ny vår og sommer i møte. Vi håper på mange spennende nye oppdrag og utfordringer for Oslo Guideforenings medlemmer, til tross for finanskrisen og sviktende kjøpekraft. Etter den mest snørike vinteren i Oslo på 22 år, har vi fått anledning til å oppdatere våre kunnskaper i kunsthistorie gjennom guideforenigens rikholdige etterutdanningsprogram; og 14 nye aspiranter deltar på årets guidekurs.

Vi vil også presentere en skikkelse fra norrøn mytologi i hvert nummer fremover samt bringe tekster fra Snorre-sagaene. Vi har også vært så heldige å få Finn Erik Vinje til å skrive en artikkel om Oslo-målet.

En spesiell takk til Sidsel Levin for hjelp og gode råd i forbindelse med referatet fra vårt besøk på Jødisk Museum i fjor høst.

Vi ønsker alle våre medlemmer en fin sesong!

Berit

Lederen har ordet:

Velkommen til en ny sesong! Vi i styret har stadig fokus på å videreutvikle nye arbeidsoppgaver for Oslo Guideforening. I lys av finanskrisen er vi veldig spent på hva sesongen bringer.

Foreningen har en ny webside som er utarbeidet av Harald og Arild. Gå inn på www.osloguideforening.no og du/dere kan selv se hvor flott den er! Den er bare i startfasen, men er allerede veldig bra. Styret har dessuten fått ny e-mail adresse: styret@osloguideforening.no. Påskevandringene er i gang og vi holder på å trykke et nytt hefte hvor vi promoterer våre turer til bedrifter i nærområdet. Vi jobber også mye med å synliggjøre oss i forhold til reiselivsnæringen.

I weekenden 20. – 22-mars deltok 17 medlemmer på et vellykket NGF landsmøte i Tønsberg, med bl. a. en flott omvisning på Jarlsberg Hovedgård.

Jeg vil også minne opp at OGF er vertskap for Norges Guideforenings årsmøte i 2011, og foreningen er så heldige å ha Anne-Grethe Ottesen som leder av denne arbeidsgruppen. Jeg er sikker på at hun setter pris på tilbakespill fra medlemmene.

Vi har valgt å beholde medlemskontigenten på kr 600 for dette året, men vurderer å heve den i 2010 fordi NGF kommer til å øke sine kontigenter. Vi forsøker å sende ut mest mulig informasjon samt Årsmøtepapirene på e-post for å spare penger.

Husk 1. mai er frist for kontigenten 2009.

Til slutt vil jeg ønske alle sammen en riktig god sesong og vel møtt på medlemsmøtene!

Inger-Johanne

Guideservice AS

Guideservice på vei inn i 2009

Vi i Guideservice er vel like spent som alle andre på hvordan dette året vil bli for oss og for vår bransje generelt. Vi merket en nedgang i omsetningen på slutten av fjoråret og det har vedvart også de første månedene i 2009. Når det gjelder hva som kommer til å skje i månedene fremover ser vi ingen grunn til å male fanden på veggene, men det er klart vi er spent på hvordan sommeren vil bli. Vi håper og tror at det skal gå ganske bra også i år, vi skal i alle fall komme oss velberget gjennom året selv om oppdragsmengden sannsynligvis blir noe mindre enn i fjor.

Denne påsken har noen aktive Oslo-guider, på vegne av Oslo Guideforening og Guideservice, satt sammen et fantastisk flott program for årets Påskevandring. Det var satt opp ulike vandreturer hver dag fra lørdag 4. april og helt frem til 1. påskedag, søndag 12. april. Turene dekket et bredt spekter av det Oslo har å by på av historie og kultur på ulike plan. Arrangementet var meget vellykket og oppslutningen var meget god, selvsagt også takket være godt vær. Dette vil bli gjentatt neste år.

Til sommeren arrangeres igjen våre faste Oslo Promenader mandag, onsdag og fredag kveld og vi håper selvsagt på stor deltakelse også på disse turene. Nytt av året er at turene er med i Oslo Passet som kjøpes via VisitOslo, så de som har kjøpt dette kortet får være med på turene gratis.

Utbyggingen i Holmenkollen følges selvsagt med argusøyne både av oss og av våre kunder, og vi tror det vil være spennende for turister å reise opp til Holmenkollen også denne sommeren selv om ikke tårnet er ferdig. Planen er jo at det skal være ferdig innen utgangen av året, så da må jo byggingen gå ganske radig!

Rundt Rådhuset blir det også litt urolig og sikkert litt vanskelig for trafikk og busser å stoppe/parkere etter hvert som de nå begynner med gravearbeidene i Borggården. Man får jo bare følge med fra dag til dag for å se hvor det er mulig for bussene å stoppe.

For øvrig er det jo så mange planer for flytting av museer, ”nye bydeler”, cruisekaier og øvrige ting i denne byen at det skal godt gjøres å holde seg oppdatert på alt som skjer. Som engasjerte Oslo guider regner vi likevel med at dere i Oslo Guideforening holder dere så oppdatert som overhode mulig. Deres forening gjør en veldig god jobb med å arrangere interessante foredrag og turer for medlemmene. Dette kommer jo oss i Guideservice til nytte, og selvsagt også våre turister som får gleden av å bli guidet av oppdaterte guider!

Søndag 26. april arrangeres det ”Turist i egen by” her i Oslo. Da har Guideservice stand i Rådhuset og vi håper å se mange av dere der!

Ha en fin vår og en fin sommer alle sammen!

Vårhilsen fra Ingrid, Maria og Maibritt

Ingrid Løseth
Daglig leder
Guideservice AS

På tokt med S/S Helena.

I vinter har Norwegian Yacht Charter A/S (NYC) tilbudt minicruise på Oslofjorden. Som utsendt medarbeider for ”Kilden” gikk jeg en råkald desembermorgen om bord i S/S Helena, en av NYCs staselige skuter. Hun ble bygget ved Moen Båtbyggeri i Risør i 1946. Hennes kraftige dimensjoner og brede dekk gir stor plass både ute og inne. Båten tar opp til 180 gjester og er mye benyttet for private selskap og arrangement.

Båtturer for de ansatte har blitt et populært tiltak blant byens bedrifter. NYC tilbyr firmaturer på de samme båtene som også blir benyttet til representasjon, det blir satt pris på! I deler av sesongen er det spesialtilbud på reker med tilbehør.

Båtene har i alle år vært flittig brukt til representasjon både av bedrifter og myndigheter. Den uformelle stemningen ombord gir et godt miljø, som verdsettes av så vel norske som utenlandske gjester. Alt fra enkle buffeer til 5 retters middager fra Restaurant Bagatelle tilbys. Restaurantens kokker står for tilberedningen ombord.

I vinter har båten gått i fast rute mellom Rådhuskaia, Operaen og Bygdøy. Om bord serveres kaffe, te samt øl og vin. Turen tar i underkant av en time, og det hører med til historien at nettopp denne råkalde desembermorgen var værforholdene så dårlige at det ikke var mulig å legge til ved Bygdøy. Jeg hygget meg imidlertid om bord i salongen med kaffe og lefse og en hyggelig prat med mannskapet.

En utfukt som anbefales nå når dagene igjen blir lysere, og været mildere. Du får god anledning til å oppleve Oslo fra ”sjøsiden” med panoramablikk på både Bjørvika og Tjuvholmen.

Berit

Gustav Vigeland og engler:

Vi får mange rare spørsmål i løpet av en guiding. Under en omvisning i *Frognerparken* her om dagen fikk *Lisen Wikant* spørsmålet: ”Trodde *Gustav Vigeland* på engler”? Hva tror *Kilden*’s lesere?

Har dere noen synspunkter? Ordet er fritt!

Berit

«Jakobs kamp med engelen» er en historie hentet fra det 32. kapitlet i første mosebok i Bibelen. Den forteller hvordan Jakob gjennom sin kamp med Guds engel fikk æresnavnet Israel. Her er bibelfortellingen dramatisert av den produktive illustratøren Gustave Doré i 1855

Oslo Sweater Shop

Oslo Sweater Shop finner du i lyse og trivelige lokaler både i Radisson SAS Scandinavia Hotell ved Holbergs plass og Royal Christiania Hotell ved Jernbanetorget. Ved cruiseskipanløp har de i sommerhalvåret også et utsalg ved Cruiseterminalen på Akershusstranda.

Oslo Sweater Shop er en av Oslos beste spesialforretninger i norsk strikkedesign og tilbyr kvalitetsvarer fra bl.a. Dale of Norway til konkurransedyktige priser. De har også et stort utvalg i norske souvenirer.

I sommerhalvåret har de meget turistvennlige åpningstider; man – lør: 0800 – 2200, søndager 1300 – 1900. De aksepterer internasjonal valuta og alle kjente kredittkort. I tillegg tilbyr de forsendelse av varer til hele verden.

Oslo Sweater Shop prøver til enhver tid å ha en turistvennlig og språkmektig betjening.

Oslo Guideforenings medlemmer anbefaler Oslo Sweater Shop til våre gjester!

Berit

Hamsun-jubileet

I år er det 150 år dikteren siden *Knut Hamsun* ble født, hans fødsel blir markeres med *Hamsun-året*, som ble innledet 19. februar 2009, på dagen 57 år etter forfatterens død.

Hamsun er en av de mest elegante og særpregede kunstnere som noensinne har håndtert det norske språket. Han behersket en ironisk og underfundig humor, skapte prosalyriske stemninger og individualpsykologiske studier, i 1890-talls verk som *Pan*, *Sult*, *Victoria* og *Mysterier*. Fremfor alt mestret han folkeslivsskildringens kunst i verk som *Benoni og Rosa*, *Landstrykere* og *August*.

Knut Hamsun ble senere kontroversiell på grunn av sine politiske oppfatninger og sine nazisympatier under krigen, noe det norske folk har hatt vanskelig for å forstå og tilgi.

I 1945 ble han arrestert og satt i husarrest av norske myndigheter, stemplet som en mann med ”varig svekkede sjelsevner” og fradømt sin formue. Ved Hitlers død skrev Hamsun en oppsiktsvekkende rosende nekrolog i *Aftenposten* som stod på trykk 7. mai 1945. Nekrologen kan ses som et uttrykk for både lojalitet og stivsin.

Selv om Hamsun for en periode mistet sin høye stjerne for den norske opinionen etter krigen, har han i et internasjonalt perspektiv hatt stor betydning for flere fremstående moderne forfattere som *Thomas Mann*, *Ernest Hemingway* og *Henry Miller*. Knut Hamsun blir kalt *den moderne litteraturens far*.

Berit

Max Manus

Max Manus (1914-96) var en norsk motstandsmann under annen verdenskrig. Han var blant annet løytnant i Kompani Linge.

Max Manus er en norsk biografisk krigsfilm fra 2008 med Axel Hennie, Nicolai Cleve Broch og Agnes Kittelsen i hovedrollene.

Filmen starter med å vise Manus som deltar i Vinterkrigen i Finland. Filmen er et av Norges hittil dyreste filmprosjekter og hadde premiere 19. desember 2008.

Etter å ha kjempet mot kommunistene i Finland kommer Max hjem til et Norge okkupert av Hitler-Tyskland. Han stiller seg til disposisjon for motstandsbevegelsen, og etter en arrestasjon og en spektakulær flukt kommer han seg til England. I London blir han rekruttert til Kompani Linge og gjennom går kompaniets opplæringsprogram i Storbritannia. Han ble medlem av Oslo-gjengen, som av britene ble ansett som Europas beste sabotasjegruppe under andre verdenskrig.

Førpremieren 17. desember 2008 var en stor begivenhet, med deltakelse både av Kong Harald V og den 90-årige Gunnar Sønsteby, som var en av motstandskjemperne portrettert i filmen, og eneste gjenlevende medlem av Oslo-gjengen. Både Sønsteby og Max Manus enke, Tikken Manus, roste filmen for dens autensitet.

Berit

Kaja Frøysa: Tikken Manus - en bokanmeldelse

Dette er historien om en sterk kvinne som leverte et viktig bidrag i motstandskampen under 2. verdenskrig. Ida Nikoline Lie Lindebrekke ble født 28. juni 1914, samme dag som skuddene i Sarajevo falt. Knappt tre år etter krigens utbrudd flytter den unge Tikken (Ida Nikoline), datter til fylkesmannen i Bergen og grandniese av dikterhøvdingen Jonas Lie til Stockholm sammen med sin engelske diplomatektemann George Bernandes. Fra et kvistværelse på den engelske legasjonen deler hun ut våpen, giftpill og sigaretter til motstandsmennene, skaffer penger på den svarte valutabørsen og rapporterer til England. Tikken blir knutepunktet mellom Kompani Linge og den engelske forsvarsledelsen og ”Lingeguttene” viktigste støttekontakt i oppdrag. I 1943 kommer Max Manus inn på kontoret hennes...

Jeg hadde selv gleden av å få oppleve denne strålende damen ”live” på bokbadet i Litteraturhuset søndag 8. februar 2009.

Snart 95 år gamle Tikken Manus ble intervjuet og svarte slagferdig og med missunnelsesverdig hukommelse på spørsmål fra publikum.

”Det finnes ikke noe verre enn krig” sa hun, og hun oppfordret oss til å søke fredsløsninger gjennom større internasjonal og interkulturell forståelse.

Berit

Ny, flott gavebok ”Classy Norwegian Restaurants”.

50 norske restauranter presenteres i denne nytutgitte boken publisert i desember 2008 av det svenske forlaget Young Rascal AB, et Stockholmsbasert firma som ble opprettet i 1990 av journalist Åke Lindberg. Boken er på 250 sider. Prisen for boken er 320,- norske kroner og kan kjøpes hos alle større, norske bokhandlere. Forlaget har spesialisert seg på nordiske bøker om reklame, design, restauranter og kaféer. I 2007 publisertes en bok i samme format med navnet ”Classy Restaurants and Cafés in Stockholm”.

Restaurantene i Oslo som omtales i boken med svært vakre bilder og interessante kommentarer er som følger:

Alex Sushi, Argent Fine Dining, Bagatelle, Baltazar, Brasserie Blanche, Brasserie Hansken, Brasserie Sanguine, Eik, Eik annen etage, Ekebergrestauranten, Elvebredden, Engebret Café, Feinschmecker, Fjord, Gamle Raadhus, Grand Cafe, Haga Restaurant, Havsmak, Kampen Bistro, Klosteret, Lofoten, Mares, Nodee, Palace Grill, Smak av Oro, Solsiden og Südøst.

Fra resten av landet omtales følgende spisesteder: Apotekergården, Grimstad, Colonialen, Bergen, Compagniet, Tromsø, Credo, Trondheim, Emma’s drømmekjøkken, Tromsø, Extreme Dinners, Haugesund, Fem Bord, Trondheim, Fiskekompaniet, Tromsø, Hall Toll, Stavanger, Hallingstuene, Geilo, Lothes, Haugesund, Lucullus, Bergen, Mathuset Solvold, Sandefjord, Nero, Stavanger, Potetkjelleren, Bergen, Restaurant Munch, Moss, Setra, Stavanger, Sjøbua, Ålesund, Sjøgata XII, Tromsø, Tango, Stavanger, To Rom og Kjøkken, Trondheim og Vertshuset Røros, Røros.

Forordet er forfattet av Norges store sjefskokk Eyvind Hellstrøm som også minner om de mange internasjonale priser som norske kokker har vunnet i de senere år. Ingen tvil om at restaurantbransje og kokekunst i vårt land er inne i en rivende utvikling.

Brit.

Foto: Norges Bank

Av Per Morten Vigtel

En utenlandsk turist vet sjelden mer om norsk økonomi enn at vi er veldig rike. Men de er ofte nysgjerrige og vil gjerne vite mer. Jeg skal derfor omtale tre temaer som kan interessere en utenlandsk turist.

Hvor rike er vi?

Selv om finanskrisen også har rammet Norge, er det helt riktig at vi kanskje har det beste utgangspunktet av alle land. Det skyldes først og fremst de store petroleumsinntektene. I perioden 2002-2007 økte den norske nasjonalinntekten med over 50 % - mer enn i alle andre sammenlignbare land.

Norges åpne økonomi og store handel med utlandet innebærer imidlertid at også norsk næringsliv i stor grad rammes av den internasjonale finanskrisen. For første gang siden 1930-årene ventes nå en nedgang i BNP hos våre handelspartnere.

Regjeringen har derfor valgt å legge frem to krisepakker. 26. januar ble det lagt frem en pakke med tiltak som skal styrke bedriftene. 9. februar ble det lagt frem en annen krisepakke

som skal styrke bedriftenes utlånsevne. Begge disse tiltakene ble positivt mottatt fra næringslivet.

Tiltakene har virket positivt ved at bankenes situasjon er litt bedret og det er blitt litt lettere å få lån. Det er også visse tegn til at boligmarkedet er i ferd med å bedres

Men fortsatt er det slik at folk flest har merket lite til finanskrisen. Situasjonen vil imidlertid bli en helt annen hvis finanskrisen for alvor slår ut i realøkonomien og fører til lavere eksport, mindre produksjon og stor arbeidsledighet. I en slik situasjon vil vi alle merke det på vår egen lommebok.

Norges største usikkerhet er imidlertid hvor store petroleumsinntektene blir i fremtiden. For mindre enn ett år siden lå oljeprisen på nesten 150 dollar fatet. I dag ligger prisen på litt over 40 dollar – under 1/3 av det høyeste nivået i fjor. Hvis oljeprisen skulle falle ned mot 20 dollar vil Norge tape penger på petroleumsvirksomheten!

Alvoret i en slik situasjon kan illustreres på en annen måte. I 2007 – da høykonjunkturen var på topp - ble det nesten ikke bevilget noe oljepenger over statsbudsjettet. I 2009

ventes det å bli bevilget omkring 90 milliarder kroner av oljeinntektene over statsbudsjettet for å holde hjulene i gang i norsk økonomi. I tillegg bidrar petroleumssektoren med sine 90.000 høyt betalte ansatte i betydelig grad til verdiskapingen i norsk økonomi. Fallende inntektene fra petroleumssektoren bort blir konsekvensene uoverskuelige.

Riktignok investerer staten det aller meste av petroleumsinntektene i utlandet gjennom Oljefondet – eller Statens pensjonsfond som det nå heter. Ved utgangen av 2008 var dette fondet på 2275 milliarder kroner. Disse pengene blir investert i utenlandske obligasjoner og aksjer. I gode tider har dette vært lønnsomt. I dårlige tider slik som nå er resultatene nesten katastrofalt dårlige. I 2008 hadde oljefondet en negativ avkastning på 633 milliarder kroner. Denne utviklingen fortsatte ut i 2009. I løpet av de ti første ukene i 2009 tapte oljefondet ytterligere 200 milliarder kroner av sin verdi.

Mange spør om disse pengene er tapt for alltid. Det behøver de selvsagt ikke å være. Hvis oljeprisen og aksjekursene stiger vil bildet endres i positiv retning. Poenget med eksemplet er å vise at selv om norsk økonomi har et godt utgangspunkt takket være petroleumsinntektene lever vi med en betydelig grad av usikkerhet.

Rikdommens problem

Det meste tyder imidlertid på at vi vil være rike også i fremtiden. Og da kan det være greit i minne om at også rikdommen har sine utfordringer. Eller for å si det med Vidar Sandbeck: De penga de er til bekymring for fattig og for rik.

Siden 1990 har det skjedd større økonomiske endringer i Norge enn i noen annen tilsvarende periode i norsk historie. Det skyldes dels overrislingen av de store petroleumsinntektene, dels at vi har fått et skattesystem som i meget stor grad favoriserer kapitalinntekter fremfor lønnsinntekter.

I gjennomsnitt tar lønntakerne i dag ut en reallønn som er nesten 50 % høyere enn i 1990. Men samtidig er inntektsfordelingen blitt veldig skjev. De rikeste 50 % av befolkningen hadde i 2005 30 % av totalinntekten, mens de hadde bare 19 % i 1990. De totale kapitalinntektene økte fra 30 milliarder kroner i 1995 til 140 milliarder kroner i 2005. Antall milliardærer i Norge økte i følge Kapital fra 10 i 1993 til 150 i 2007.

Denne utviklingen kan true likhetsidealet som har vært grunnlaget for det mange kaller den nordiske modellen – det nære samarbeidet mellom myndighetene og partene i arbeidslivet. Dette er et samarbeid som har bidratt til stabilitet og harmoni i arbeidslivet og dermed i norsk

økonomi. Dette har til nå vært norsk næringslivs største konkurransefortrinn.

Arbeidskraftutfordringen

I krisepakkene fra Regjeringen legges det stor vekt på viktigheten av å bekjempe en økende arbeidsløshet. Over tid vil likevel Norges hovedproblem være mangel på arbeidskraft.

Dette har flere årsaker. Den ene er at de store etterkrigskullene vil nå pensjonsalder de neste ti år. I tillegg pensjonerer vi oss stadig tidligere. Resultatet er at pensjonsutgiftene øker raskere enn oljefondet.

I tillegg faller stadig flere nordmenn ut av arbeidsmarkedet som følge av svært sjenerøse trygdeordninger. Det er anslått at nærmere 25 % av Norges arbeidsføre befolkning mellom 18 og 67 år har trukket seg tilbake fra arbeidslivet gjennom AFP, uføretrygd og rehabilitering. Dette tallet har de siste ti årene økt med 50 %, noe som er en meget alvorlig utvikling.

Svaret på arbeidskraftutfordringen er stor og økende innvandring. Mye tyder på at denne utviklingen vil forsterkes det neste ti-året.

I 2007 økte befolkningen med om lag 55.000 personer etter at godt over 35.000 flyttet hit – regnet netto. Det er den høyeste befolkningsveksten som er registrert i Norges historie.

Oslo, 17. mars 2009

Per Morten Vigtel er statsviter og er sekretariatsleder for Norsk Investforum.

HISTORIE OG MYTER

Sigrid Storråde (967-1014)

Teksten nedenfor er hentet fra Soga om Olav Tryggvason. Denne soga forteller om hvordan det gikk til i året 995 da Harald Grenske, en småkonge fra Grenland i Nedre Telemark dro på frierferd til den styrtrike svenske enken Sigrid Tostesdatter – mor til den svenske kongen.

Et år tidligere hadde hun tatt godt i mot ham, og han hadde derfor gode forhåpninger. Derimot skulle det vise seg at Sigrid ikke var i særlig humør til å ta imot friere.

Åsta Gudbrandsdatter, kona til Harald Grenske, satt gravid hjemme i Grenland. Samme året fødte hun en sønn som fikk navnet Olav Haraldson (995-1030), han som senere skulle bli kjent som Olav den Hellige.

Sommaren etter for han i austerveg med folket sitt og styrte til Svitjod (Sverige). Han sendte bod til dronning Sigrid om at han ville treffe henne. Ho reid ned til han, og dei talte saman. Han kom straks fram med spørsmålet om Sigrid ville gifta seg med han. Ho sa at dette var bare fjas av han, og at han var så vel gift før at det var fullt nok godt for han. Harald sa at Åsta var ei god og gjæv kone ”men ho er ikkje av så fin familie som eg”. Sigrid svarte: Det kan så vere at du er av finare familie enn ho, men eg trur no likevel ho ber på lykka for dykk begge”.

Dei snakka ikkje stort meit med kvarandre før dronninga reid bort. Harald Grenske var då heller tung til sinns. Han laga seg til å ri opp i landet og tale ein gong til med Sigrid. Mange av mennene rådde han frå det, men likevel drog han

med eit stort følgje og kom til den garden som dronninga styrte. Same kvelden kom ein annan konge dit; han heitte Vissavald, austfrå Gardarike (Russland), han ville fri til henne. Begge kongane fikk sove i ei stor gammel stove, og alt utstyret var deretter. Men det skorta ikkje på drikk om kvelden, og han var så sterk at alle vart dauddrukne, og vaktene både inne og ut sovna.

Då sytte dronning Sigrid for at dei blei overfalne om natta med eld og våpen. Stova brann, og dei mennene som var inni ho, og dei som kom seg ut blei drepne. Sigrid sa at slik skulle ho gjere småkongane leie av å kome frå andre land og fri til henne.

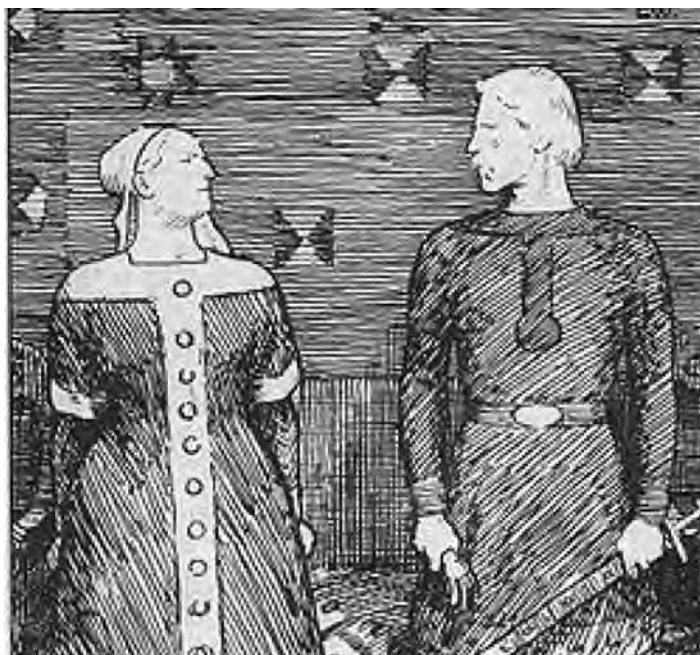
Sidan vart ho kalla Sigrid Storråde.

Harald Grenskes enke, Åsta, giftet seg senere med bonden Sigurd Syr på Ringerike (død 1018) og fikk sønnen Harald Sigurdsson (1015-66) med ham, senere kjent som Harald Hardråde.

Ifølge Snorre var Olav Haraldsson (den Hellige) bare 12 år gammel første gang han for i viking. Moren Åsta var ærgjerrig på sønnens vegne og før han dro hadde hun gitt ham disse ordene på veien: ”Om jeg fikk velge ville jeg heller at du skulle bli overkonge over hele Norge, om du så ikke levde lenger enn Olav Tryggvason, enn at du ikke skulle bli større konge enn Sigurd Syr og dø av alderdom”.

Resten av historien kjenner vi!

Berit

Osebergdronningen døde av kreft

De to kvinnene ble gravlagt i år 834 i den rikeste vikinggraven som er funnet noensinne. Nå har forskerne fått tilbake DNA-prøver av den yngste kvinnen og røntgenfotografi av begge skjelettene. De er opprømt.

- Vi står overfor den første kjente kreftrammede her til lands, sier Per Holck, professor i anatomi ved Universitetet i Oslo.

Den eldste av kvinnene kalles Osebergdronningen og har vært antatt å være farmor til Norges første konge, Harald Hårfagre.

Prøvene svekker nå denne teorien.

Holck har funnet spor etter kreftsvulster i knoklene hennes, som antageligvis har vært bryst- eller underlivskreft med spredning til skjelettet.

- Selv i dag ville det vært små muligheter for helbredelse, sier Holck.

Kvinnen skal ha blitt meget gammel før hun døde. Holck anslår alderen til å være mellom 70 og 80 år, kanskje over 80.

- Hun har hatt en hormonforstyrrelse som har gitt henne et mannhaft utseende, med kraftig skjeggvekst. Det har antagelig medført at hun ikke har hatt mulighet til å få barn, sier Holck.

Trell eller dronning.

Tidligere har man trodd at den yngre kvinnen var av lavere byrd, og at hun som trellkvinne kan ha blitt drept for å følge sin husfrue i graven. Et brudd i kravebenet styrket teorien om ofring.

Nå viser det seg at hun har lidd en naturlig død. Bruddet i kravebenet har leget seg i flere uker før hun døde.

- Det er ikke noe som tyder på at den ene er blitt ofret, fastslår Holck.

Studier av tennene tyder på at begge har spist fin kost. Den yngste har brukt en tannstikker i metall. Det tyder på at de var prominente personer i sin samtid.

Likevel har kvinnene måttet ta i et tak. Slitasjeskader i kne, brudd i benene og ryggen, samt kraftige muskelfester, tyder på et hardt liv.

- De har hatt en arm- og skulderbruk som er uvanlig i vår tid. Det tyder på at vikingtidens hverdag ikke var en dans på roser, selv for fine fruer, sier Holck.

Alderen til den yngste er tidligere blitt anslått til 25. Nå mener Holck at hun ble rundt 50 år gammel.

Hvem er dronningen?

Det betyr at ”trellkvinnen” har vært gammel nok til å være Dronning Åsa, mor til Halvdan Svarte. Dronningen skal ha levd på begynnelsen av 800-tallet og på de trakter hvor gravhaugen ble funnet.

Professor og samlingsansvarlig for vikingskipsfunnene ved Kulturhistorisk museum, Jan Bill, vil likevel ikke spekulere i funnene.

- De har vært mer jevnbyrdige enn hva vi har trodd. De nye opplysningene har fortalt oss mye, men gir oss samtidig en masse nye spørsmål, sier Bill.

Han understreker at de skriftlige kildene om hvem som har vært småkonger og dronninger på 800-tallet, er svært usikre fordi de har vært overlevert fra generasjon til generasjon.

- De kan også være historiske konstruksjoner og ikke historiske personer. Det er heller ikke gitt at vi faktisk står overfor en som har vært dronning. På den tiden konkurrerte stormenn med småkongene om å ha de største krigsskipene, og rike gravhauger kunne symbolisere vel så mye vilje til makt som reell makt, sier han.

Det finnes også teorier på at kvinnene har hatt en funksjon som prestinner, i relasjon til kult.

Sakset fra Aftenposten 25.04.2008

Torsdag 19. mars 2009 holdt Per Holck et lysbildeforedrag om de nye teoriene rundt skjelettrestene fra Osebergfunnene for Oslo Guideforenings medlemmer.

Berit

Per Holck, professor i anatomi

To og tredimensjonale kart over Oslo

Vi har i lang tid hatt tilgang på kart på Internett. Både passive kart og adresserbare. Spesielt har tjenesten på Gule Sider (gulesider.no) bare blitt bedre og bedre. Det er ingen problem å finne hvilken som helst adresse i Norge og få kartutsnitt som viser huset. I tillegg har vi fått muligheter til å lage kjøreruter og å kunne se flyfoto fra hele landet.

Både når det gjelder kart for Norge og resten av verden har Google kommet med lignende tjeneste på maps.google.com. De av oss som er så heldige å ha iPhone har denne tjenesten tilgjengelig mens vi er ute og går også. Her kan vi også få kjørerute/gårute med avstander og instruksjoner på samme måte som gulesider.no.

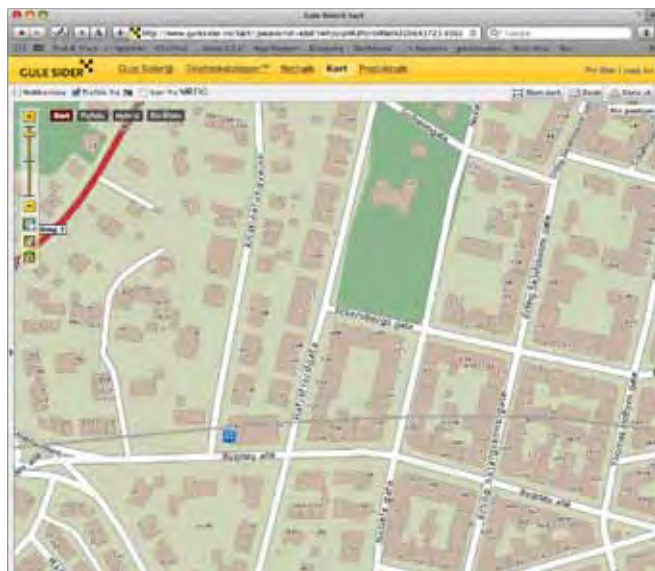
Da oppløsningen på flyfoto varierer fra sted til sted var det ikke alltid så lett å se detaljer, men dette er stadig under forbedring. Da Google kom med Google Earth for noen år siden var det som å få hele verden inn i stua. Nå kunne vi se fra lufta nær sagt alle steder på jorda og noen steder zoomer inn og se tilogmed mennesker og ihvertfall biler. Her blir oppløsningen bare bedre og bedre.

Her hjemme skjedde det et kvantesprang da gulesider.no lanserte skråfoto. Nå kunne vi virkelig få oversikten og for oss guider kunne vi lettere planlegge turer i detalj basert på virkelige bilder av virkeligheten.

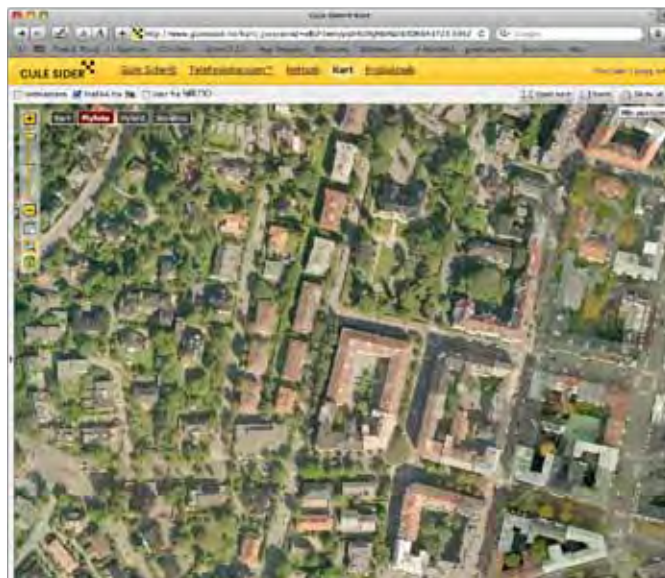
Sesam, som er en annen søketjenseste har nettopp gått et skritt videre og lansert høyoppløslige, tredimensjonale elektroniske modeller av Oslo, Trondheim, Stavanger, Sandnes, Kristiansand, Tønsberg, Drammen, Fredrikstad og Sarpsborg foreløpig. Løsning er fortsatt i såkalt betaversjon, dvs. at systemet er under stadig forbedring. Det er absolutt uferdig som vi kan se på eksemplet, men dette er en formidabel oppgave og vil helt sikkert bare bli bedre og bedre. For øyeblikket ser det som om bygningene er av tekstil som ikke er strøket.

Sesam har også lansert gatebilder slik GoogleMaps har hatt en stund for mange byer i USA og Europa. Dette er et utrolig hjelpemiddel for oss guider. Det er ikke alltid vi husker gatebildene og bygningenes utseende. Her har vi mulighet til å bli minnet om den virkelige verden, men få den inn på vår dataskjerm hvor vi enn befinner oss.

Vi har bare sett begynnelsen på dette "eventyret". For oss som har holdt på med "data" i over 30 år, mister vi pusten når vi ser hvilke fremskritt som blir gjort hele tiden. Selv om de første periodene ikke er perfekte vet vi hvordan det hele tiden blir forbedret og at det perfekte aldri er langt unna.

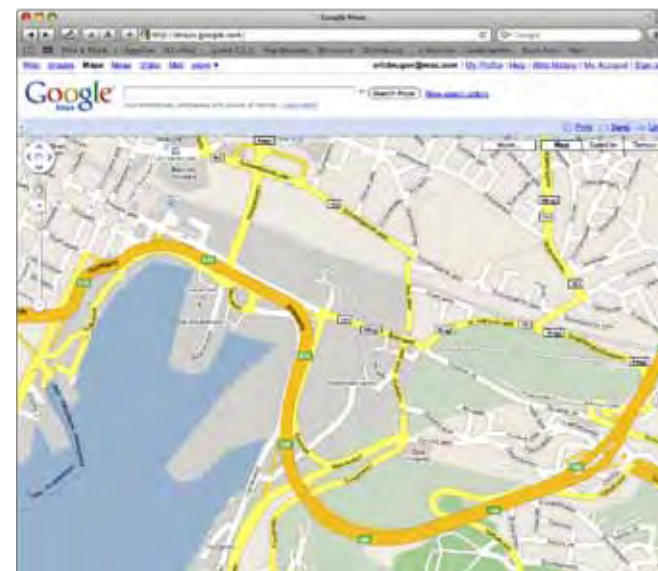
Gule Siders kartsøk. Her vises gater og bygninger med husnr. Vi kan se kartutsnittet på tre forskjellige, som kart, som flyfoto som bildet under og som skråfoto som vist helt nederst. Utsnittene viser samme område. De fleste vil vel kjenne seg igjen.

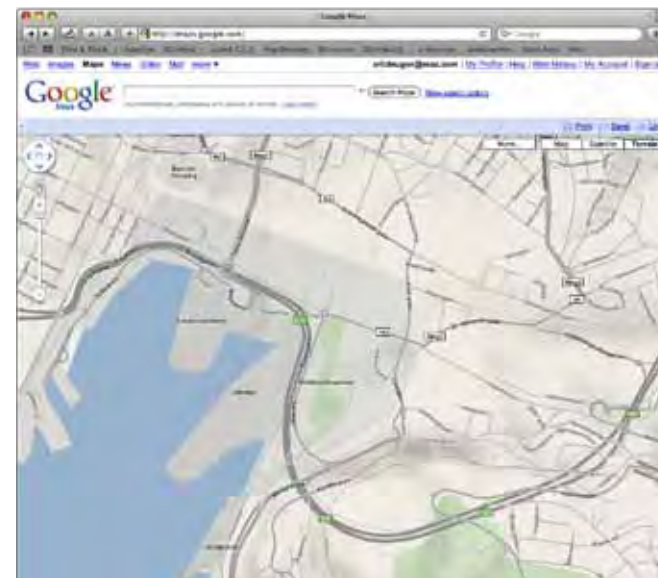
Her ser vi byen som flyfoto og etterhvert har mange av stedene i Norge høy oppløsning slik at det er lett å kjenne igjen steder. Men enda lettere er det med skråfoto under, her kan vi se fasadene og ikke bare takene.

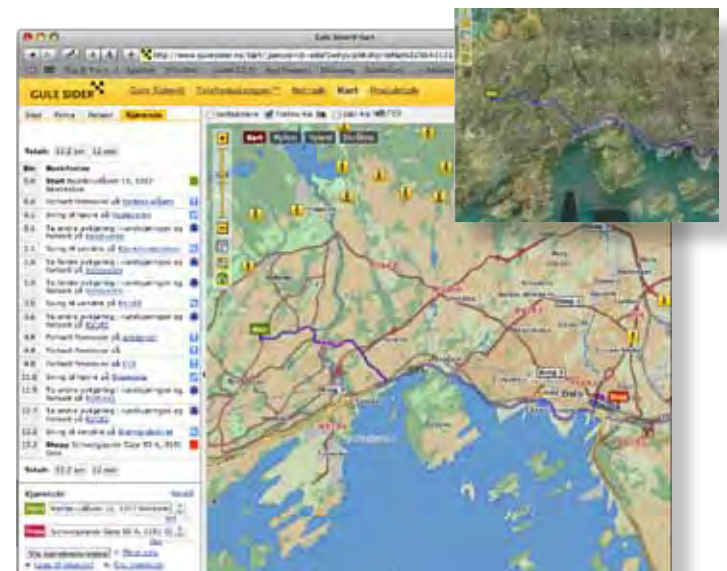
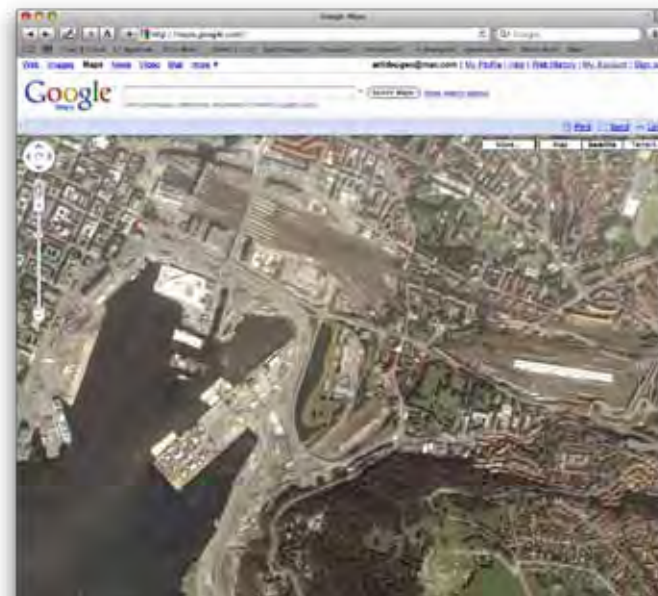
Arild

Med GoogleMaps kan vi velge tre forskjellige visninger: Map, Satellite og Terrain. Over ser vi oversiktsbilde over veier på et "flat" kart. Forskjellige soner er vist med fargetoner, f.eks. park i grønt.

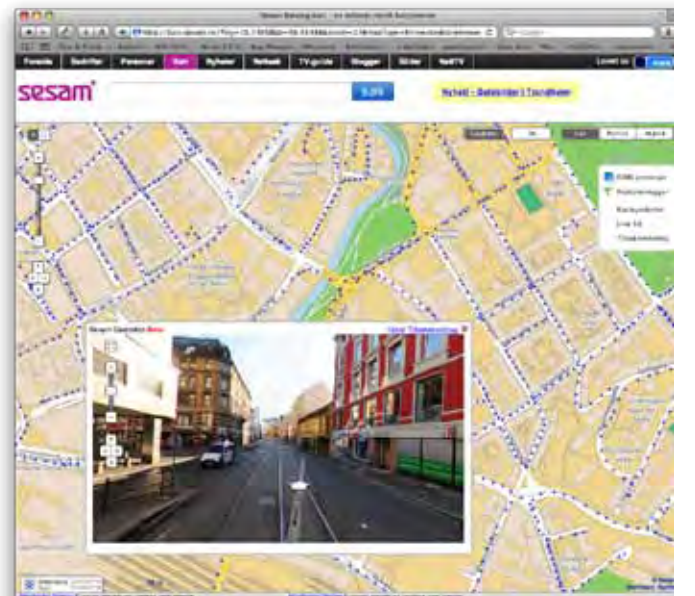
Over er det Google kaller Terrain der gatene kun er grå streker men høyder er vist ved "skygger" slik vi er vant med fra atlas. I GoogleMaps "Satellite" kan vi kune se stedene rett ovenifra, men med Google Earth kan vi endre synsvinkelen.

Både med GoogleMaps og Gule Sider kan vi få vist kjørerute, eller gårute. Den kan vises på kart eller flyfoto slik som vist over. Det helt nye er Sesams tredimensjonale modell. Det er et stykke igjen for det er perfekt, men gir en svært naturtro opplevelse av byen selv nå.

Den siste måten å vise byer på er lansert av Sesam og Google Maps. Den siste er også tilgjengelig på iPhone. Flere og flere gater i flere og flere byer rundt om i verden er tilgjengelig. Foreløpig er det kun Sesam som er tilgjengelig i Norge.

Liv Fjellheim (1947-2009) in memoriam

Vår kollega *Liv Fjellheim* døde 2. mars i år bare 62 år gammel. Hun måtte til slutt gi tapt for den hissig kreftsykdommen som rammet henne for fem år siden. Liv var fullstendig klar over at hun den siste tiden levde på overtid. Til tross for dødsdom og store smerter beholdt hun styrken og gleden over livet og ikke minst over barnebarnet Isabell som ble født sist sommer.

Liv ble født i Bergen 14.februar 1947, men vokste opp i Oslo. Allerede tidlig viste Liv interesse for språk, kunst og historie. Som 6-åring startet hun sin dansekarriere hos Gerd Kjølås og danset under henne i ni år og avla i denne perioden flere eksamener ved The Royal Academy of Dance i London alltid med gode resultater. Foruten dansen spilte også teater og var elev hos Elisabeth Ording.

Som mange unge jenter i 60-årene reiste Liv ut som Au-Pair. Hun oppholdt seg i England fra 1965 -1966. Her arbeidet hun blant annet som frivillig i Zoologisk hage. Kanskje var det her hun oppdaget at dyr hadde en egen livsverdig? Hun var sterkt knyttet til dyr gjennom hele livet.Tilbake i Oslo avla hun Examen Atrium ved Bjørknes Privatskole i 1968. Tre år senere, juli 1971 reiste Liv til Roma for å studere opera . Prøvesangen førte til at hun fikk gratis sangundervisning. Under oppholdet i Italia utarbeidet hun små forestillinger som hun reiste rundt med. Høsten 1980 kom Liv tilbake til Norge og i 1983 ble hun autorisert osloguide med engelsk, tysk og selvsagt italiensk som språk. 50 år gammel begynte hun å studere på Blindern. I fagkretsen hennes inngikk kunsthistorie, religionshistorie foruten historie som hun tok hovedfag i. Hovedfagsoppgaven hennes het ”Håkon den 5. Magnusson, en glemt helgen?” Og det var som middelalderekspet vi husker Liv. Som spesialitet hadde hun Akershus festning. Om sykdommen ikke hadde truffet henne, hadde kanskje hennes neste karriere vært tilknyttet Historisk museum.

Vi som var så heldige å få oppleve å være med på hennes vandringar blant annet på Hovedøya og i Gamlebyen, glemmer aldri hennes hav av kunnskap, hennes engasjement og hennes innlevelse. Kongenavn, årstall, kloster- og bispeliv alt levendegjort til minste detalj uten at det tok overhånd. Liv var solid og engasjerte som få. Hennes formidlingsevne var formidabel.Med en tydelig og kraftfull stemme fengslet hun tilhørerne. I guiderollen var hun i

sitt ess og dro utvilsomt veksler på sine kunstneriske evner og teatererfaring. Blant reiselederne i Trafalgar gikk hun for å være svært dyktig. Den 12.april i 1994 kunne vi i Aftenposten lese om ”En givende byvandring”. Innsenderen er anonym. I begeistrede ord beskriver han guiden som med sin gode stemme, sine store kunnskaper, sine humoristiske replikker, fullstendig trollbandt forsamlingen og beriket vandringen. Undertegnede hadde fornøyelsen av å ha Liv som guide flere ganger og jeg kan slutte meg til den anonyme innsenderen i april -94.

Våre tanker går også til barna Tiberius, Benajmin og Rebecca med barnebarnet Isbell. Det har mistet en flott, selvstendig, klok og kunnskapsrik mor. Vi har mistet en flott, klok og kunnskapsrik kollega. Vi har mye å leve opp til.

Signe Jenssen

Aud Solberg (1925-2008) in memoriam

Aud Solberg født 7. april 1925 bodde i sitt vakre hjem på Vinderen inntil tre måneder før hun døde i desember 2008.

Aud var en av våre representative flotte guider fra 1970-80 årene. Hun var nydelig, høy, alltid elegant, glad i natur og mennesker.

Hun snakket engelsk og tysk, var utdannet bibliotekar, fant det interessant å møte fremmede, gjerne folk fra ulike folkeslag og andre kulturer, og da japanerne kom, guidet hun dem gjerne.

Aud var bredt kulturorientert, Vigeland og Munch var hennes favoritter, særlig var det av betydning for henne å få formidlet Munchs kunst.

Aud reiste som reiseleder til fjordene og Vestlandet og hennes store fortellerglede og engasjement fascinerte turistene.

Aud satte stor pris på guidemiljøet, våre kurs, vårt arbeidsfellesskap og følte at årene som guide beriket hennes liv. Vi som husker henne, er stolte over å ha hatt Aud Solberg som kollega og venn.

Karin Bergh Jørgensen

Margaretha van Dorp (1942-2008) in memoriam

Det var med sjokk og stor sorg vi mottok budskapet om at vår venninne Margaretha og hennes mann Ståle ,omkom i brannen i Telthusbakken den 18 desember.

Margaretha ble født 17 april 1942 og vokste opp i en stor familie i Nederland,hvor hun var den eldste i en søskenflokk på tre.

Hun var veldig familiekjær og besøkte familien sin regelmessig.Den siste uken hun fikk leve,tilbrakte hun sammen med dem.

Hun kom tilbake til huset sitt i Telthusbakken kvelden før hun omkom.

Margaretha studerte arkitektur i Sveits.Hun kom til Norge i begynnelsen av 1970 og traff sin kjære Ståle.

Sammen fikk de to kjekke gutter,som hun var meget stolt av. Vi fikk følge med i deres liv og utdanning.

Margaretha utdannet seg som Osloguide i 1985 og guidet på nederlandsk,tysk og engelsk.Hun var spesielt opptatt av

Oslos arkitektur og historie og likte å vise frem Gamlebyen. Ekeberg og Akerselva.Det var gjennom guideyrket vi ble kjent med henne.Hennes store lidenskap var å ta vare på og restaurere deres verneverdige hjem.Hun brukte nesten all sin tid på det og på hageparsellen vis a vis.Det er derfor ekstra tragisk at Margaretha og Ståle omkom i det huset de elsket så høyt Hun var en varm,blid og meget empatisk venninne,som bare tenkte de beste om alle andre.

Hun hadde stor forståelse for andres situasjon og var flink til å lytte og støtte.

Margaretha var fargerik,både i utseende og vesen.

Vi savner allerede hennes smil og latter.

*Anne-Marie Grevle
Carla Schjøtt
Remina Kroeze Ørbo*

NORRØN MYTOLOGI

Den slu Loke

Redaksjonen i *Kilden* vil gjerne presentere en figur fra norrøn mytologi i hvert nummer, og først ute er *Den slu Loke*.

Loke var sønn av jotnen *Fårbaute* og konen hans *Lauvøy*. Loke var vakker, men ondskapsfull, listig og slu. Han var gift med *Sigyn*, og med henne hadde han sønnene *Vale* og *Narve*. Etter å ha blandet blod med *Odin* fikk Loke magiske evner og ble tatt opp som en halvgud blant æsene. Loke var en mangfoldig og tvekjønnet skikkelse. Han er slu og bedragerisk og stiller i stand mange problemer for æsene, men hjelper dem også ved sin sluhet. Med gygra *Angerboda* har han barna *Fenrisulven*, *Midgardsormen* og *Hel*. Loke er samtidig mor til Odins hest *Sleipner*.

Berit

Utstillingen "Christiania 1624-1850 –

Byhistorisk utstilling i Gamle Rådhus på Christiania Torv 1

For de av guidene som ikke var til stede den 6.11.08 på Gamle Rådhus og fulgte omvisningen til Lars Roede (tidligere direktør ved Oslo Bymuseum på Frogner) har jeg forsøkt å lage en "guidevennlig versjon" av omvisningen. Mye av stoffet er nok kjent for mange, men en liten repetisjon før sesongen starter skader kanskje ikke?

Selv synes jeg at utstillingen "Christiania 1624-1850" er meget interessant og ikke minst nyttig for oss som ofte guider i Kvadraturet. Utstillingen har vakt stor interesse hos publikum rapporteres det om fra Oslo Museum og den er så absolutt verdt ett (eller flere) besøk for den som er interessert i Oslos byhistorie. Godt å vite at utstillingen blir stående i 3 år til for den som ikke har rukket å se den ennå.

Huset "Det Gamle Raadhus" ble bygget i 1641 som Christianias første rådhus. Det har blitt benyttet til mange ulike formål oppigjennom tidene. Bl. a. holdt frimurerne til her i en periode før de fikk bygget sitt eget hus. Restaurantdrift har det "Det Gamle Raadhus" hatt siden 1836, men restauranten vi kjenner i dag under samme navn ble åpnet i 1983 og er i våre dager viden kjent for sin gode

lutfisk som serveres ved juletider.

I denne bygningen finner du i dag også Lauritz Ruus Bar (fra 1986). Lauritz Ruus var en av Christianias mektigste borgere. Hans løkkeområde utenfor vollene var stort og går i dag under navnet Ruseløkka.

Det var Christian den IV som bestemte at noen områder utenfor Christiania skulle utparselleres – dette for at alle borgerne i byen skulle kunne ha dyr på beite og dyrke litt mat. Ved Akershus festning var det beitemark for hester. Fordi det var bystyret som delte ut parsellene ble utdelingen allikevel ikke fullt så demokratisk som kongen kanskje opprinnelig hadde tenkt, det ble til at byens rike og mektige sikret seg store deler av områdene. I begynnelsen var det forbudt å overnatte på løkkene, men etter hver ble det bygget sommerhus og mange flyttet etter hvert ut av byen og bosatte seg permanent på løkkeområdene.

Vís á vís det gamle rådhuset i Rådhusgaten 19 ligger det som er byens eldste, bevarte hus (fra 1626) og som ble

Rådmannsgården fra 1626

Foto: Arild Eugen Johansen

Foto: Arild Eugen Johansen

Christianias første Rådhus fra 1641

rådmannens bolig. Der finner vi i dag bl. a. den hyggelige kaféen Café Celsius, oppkalt etter Celsius Marselis. Marselis var født i Holland (1600-1663), men slo seg ned i Christiania i 1644. Han ble byens rikeste kjøpmann på den tiden, var bl.a. eier av to norske jernverk og hadde sitt herskapelige lysthus med stor have utenfor byvollene i det området som i dag heter Studenterlunden.

Etter den store bybrannen i 1624 bestemte som kjent Christian den IV at byen skulle flyttes fra Bjørvika, der Oslo var blitt grunnlagt, til et nytt området ved Akershus festning. Byen skulle bygges opp igjen i et moderne rutemønster og de brede gatene (15 meter i bredden) skulle hindre nye branner. Den nye byen skulle hete Christiania til minne om kongen og hans gjennomføring av flytting og gjenoppbygging.

Chr. IV forventet bygging av et rådhus i sin nye by og ga økonomisk bistand til dette. Byen skulle også ha et torv – Christiania torv – dette ble anlagt omtrent der restaurant Hansken ligger i dag. Der står også nå fontenen "Hansken" laget av Wenche Gulbrandsen. Fontenen er bygget over torgets gamle vannpost. Motivet er Christian IV's hanske som peker og sier "her skal byen ligge". Det var her

Christian IV stakk ut byplanen i 1624. Med andre ord er det ikke historisk korrekt at Stortorvet var stedet kongen valgte, dette til tross for at statuen av ham i helfigur er reist der. På Christiania torv bestemte også kongen at det skulle det bygges en kirke – Den Hellige Trefoldighets Kirke. Kirken ble bygget i 1638. Som kjent skulle Oslo og senere Christiania oppleve mange ulike branner, til sammen 14. En av dem var i 1686. Den Hellige Trefoldighets Kirke ble sterkt skadet av brannen og ble senere revet.

Grunnet utstrakt bruk av oljelamper på denne tiden og stort sett trehus (før murtvungen kom) i Christiania er det ikke vanskelig å forestille seg at branner lett kunne oppstå.

Senere ble Domkirken bygget (1697) – utenfor vollene som omga den nye byen. Før 1697 var det vann der Domkirken står i dag og en bro for å komme over vannet til kirken. Senere ble vannet demmet opp og Stortorvet ble anlagt her. Vollene gikk langs Øvre Vollgate, langs Grensen og ned til havnen. Mot vest lå Akershus slott med sine voller. Interessant å notere at det i 1648 bare bodde ca. 4000 personer i Christiania.

Langs havnen tildelte kongen ekstra store områder til kjøpmenn som trengte tomter til sine herskaphus og plass til store skip og forretningsvirksomhet. (Dronningensgate ligger der i dag).

Trelasteksporten ga fra midten av 1600-tallet Christiania grunnlag for stor rikdom. Sagbrukene lå langs Akerselva og tømmer ble fløtet fra Nordmarka og Glomma og eksportert ut fjorden. En av familiene som fikk store inntekter av trelasthandelen var familien Anker. Det herskapelige huset ved fjorden som familien bygget seg, Paléet, ble bl. a. benyttet som bolig av kong Chr. IV når han var på Norgesbesøk. Paléet eksisterer dessverre ikke lenger. Bygningen ble ødelagt av en brann i 1941. Opinionen ville rive og bygge moderne i Oslo. Bygningen lå omtrent der Tollboden ligger i dag. Fra år 1750 var også Frogner hovedgård i denne familiens eie.

John Collett var også trelasthandler og en av landets betydeligste godseiere i årene rundt 1800. Collett-familiens bolig, Collettgården, lå i Kirkegaten 15. Denne boligen er bevart og kan besøkes på Norsk Folkemuseum. I dagens Oslo ved Bislett finnes også en gate oppkalt etter John Collett, Collettsgate.

Byens håndverkene og småkjøpmenn fikk også tildelt områder i Christiania, men lenger oppover i byen. Folk fikk tomter tilsvarende det de hadde mistet etter brannen i Oslo. Byens velstående borgere bygget også leiegårder og leide ut til byens mindre bemidlede. Hver bygård var som

Foto: Arild Eugen Johansen

Christiania innenfor murene på 1600-tallet.

et lite gårdsbruk med mange uthus - fjøs og stall kom i tillegg. Det må bemerkes at det var enorme klasseforskjeller i Christiania på 1600-tallet. Nederst på rangstigen sto folk uten borgerskap som ikke kunne drive egen næring (tjenestefolk, dagarbeidere, svenner og lærlinger).

Danskekongene oppnevnte embetsmenn som styrte byen – lovgivningen gjaldt for Danmark-Norge i unionstiden. Embetsmennene (prester og jurister bl. a.) kom alle fra Danmark.

Danskekongene reiste selv sjelden til Norge, kanskje i høyden en gang i året, bortsett fra Christian den IV som besøkte landet vårt utallige ganger og må betegnes som en sann Norges-venn. Som kjent grunnla han i tillegg til Christiania flere andre byer i Norge og la bl. a. grunnlaget for gruvedrift i landet vårt.

Det ble murtvang i Christiania. Kongen ville at det bare skulle bygges i mur innenfor vollene for å unngå nye branner og takene skulle være av tegl og ikke av torv slik man var vant til å bygge hertillands. Kongen skjønte nok etterhvert at det ble for dyrt for vanlige folk å bygge i mur. Noen hus ble derfor allikevel bygget ulovlig i tømmer og murtvangen ble ikke alltid overholdt.

Det var stort behov for arbeidskraft for å bygge opp den nye byen og håndverkere strømmet til fra Danmark, Tyskland og Nederland. Disse bygget opp bindingsverkshus i Christiania etter dansk/tysk og hollandsk mønster. Det var bindingsverk med tegltak som var den typiske byggemetoden i Europa på den tiden Christiania ble bygget. Chr. IV var spesielt inspirert av Nederlands byarkitektur. Dessverre er disse husene nå borte, men på Folkemuseet kan man fortsatt studere ett av de typiske bindingsverkshusene fra Christiania.

De innvandrede håndverkere lærte opp sine norske kolleger. Nordmennene tilegnet seg ganske raskt de nye byggemetodene, men ikke den eldgamle tradisjonen. Tømmerhus var det som egnet seg best for vårt klima og norske håndverkere hadde lært å bygge etter laftemetoden. De lærte seg derfor å bygge i bindingsverk, men ble aldri noen spesialister. Man kan si at de norske håndverkerne ikke lærte seg "grammatikken" som var tuftet på eldgamle tradisjoner nedover i Europa.

Bylivet på 1600-tallet var usundt, hygienen var dårlig, mange døde, bl. a. av pest. Byen hadde altså stor innvandring både fra inn- og utland, men grunnet den store dødeligheten steg allikevel ikke innbyggertallet vesentlig på 1600-tallet. Pestangrepet i 1630 tok anslagsvis 1000 mennesker og i 1654 døde kanskje så mange som 1500.

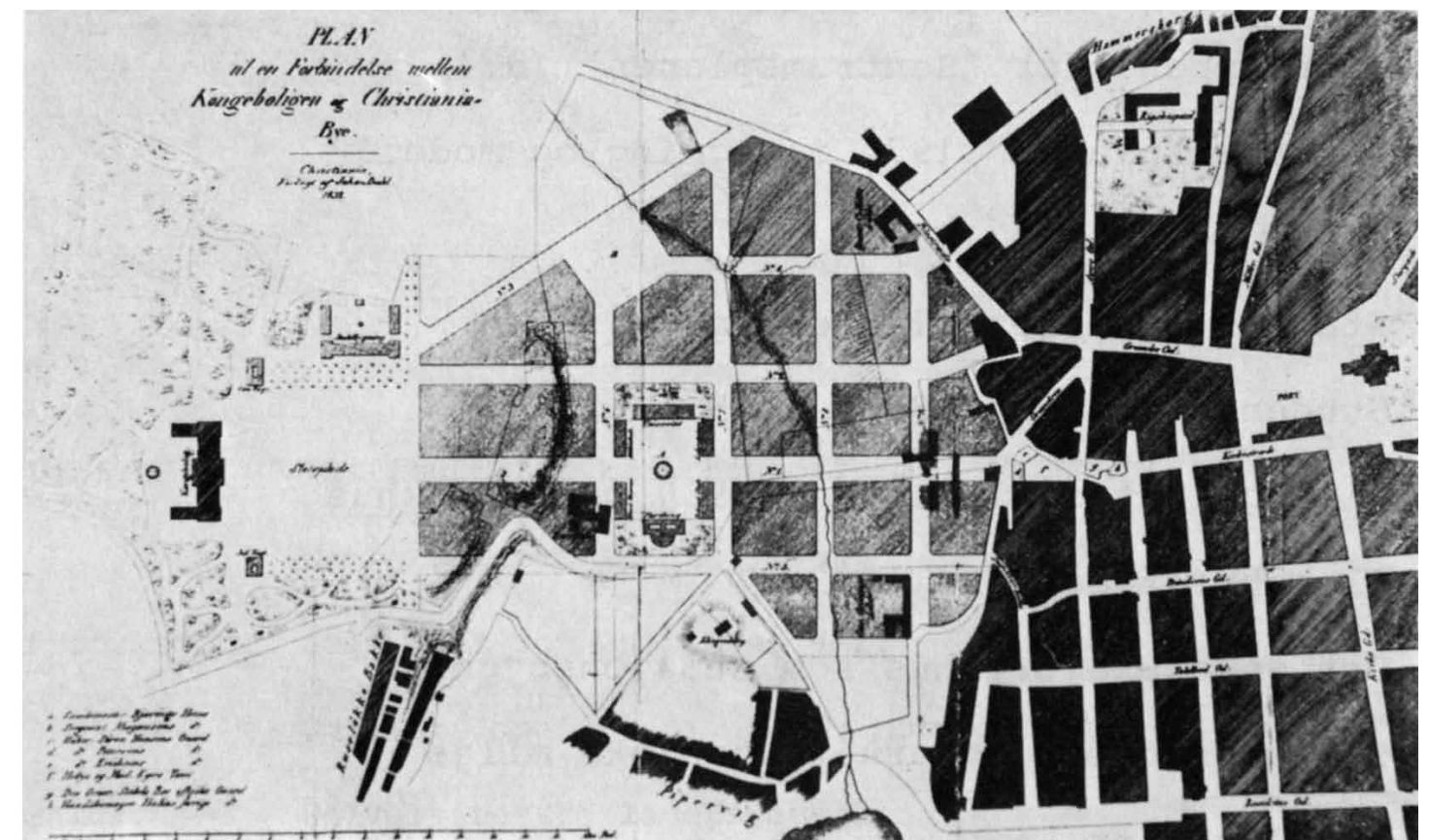
Første halvpart av 1700-tallet ble preget av økonomisk fremgang for byen og borgerskapet. Man fikk igjen en betydelig vekst i skipsfart og trelasteksport. Vareutvalget økte. Folketallet også. Det ble importert nye varettyper som kaffe og te, man fikk glass, dekketøy, porselen og stentøy. Omgangsformene ble mer kultiverte i denne perioden.

17. mai 1814 ble den stillestående provinsbyen Christiania plutselig hovedstad i et selvstendig kongerike. Dette kom helt overraskende på en by som var helt uforberedt på hovedstadsrollen. Kjøpmann Bernt Anker testamenterte sin bygård Paléet til staten. Dette ble Christianias kongebolig mens man ventet på at det nye kongeslottet skulle stå ferdig (i 1849). Området der Slottet nå ligger var på landet da byggingen av Slottet startet i 1825. Det ble også bestemt at man måtte ha en paradegate knyttet til Slottet (Karl Johans gate). Et nytt universitet skulle bygges i samme område. I tillegg til et eget slott og universitet trengte landet egen børs (bygget i 1828) og egen bank (Norges bank - 1830).

Norges Storting ble tatt i bruk i 1866.

Så kom industrien og byen fikk en enorm vekst – på 1850-tallet var innbyggertallet kommet opp i 50.000. Byen vokser vestover. Tomteprisene økte og det ble eksklusivt å bosette seg langs Karl Johans gate og i nærheten av Slottet mens arbeiderklassen etablerte seg ved Akerselva der de store fabrikkene ble grunnlagt. Det var dyrt å reise og før trikken kom fantes det ikke noe kommunalt transport-system i byen.

H.D.F. Linstows reguleringsplan fra 1938. Planen viser forbindelsen mellom Christiania i sort og slottet i vest og den foreslåtte nye bydel i mellom.

Oslo er fortstt i rask utvikling og har fortsatt innvandring fra inn- og utland. I dag har unge mennesker bosatt seg i sentrum av byen. Forskjellene mellom øst- og vest i Oslo sentrum har minsket. Vi får nye bolig- og byområder i Bjørvika der Oslo en gang ble grunnlagt og vi har fått ny bebyggelse på Aker brygge og på Tjuvholmen. Mye har endret seg etter at vi ble en oljenasjon og mye vil skje i de nærmeste årene.

Bernt Anker. Utsnitt av maleri av Jens Juel.

Det skal bli spennende å følge byens videre utvikling i årene fremover.

Brit.

Gratulerer! Gratulerer! Gratulerer! Gratulerer! Gratulerer! Gratulerer! Gratu

Foto: Arild Eugen Johansen

Bjørn Sundby - 80 år Guideservice AS

Jeg har ryddet litt i gamle papirer, og her er noen "klipp" fra opprettelsen av Guideservice AS.

12. januar 1993 sendte styret i Oslo Guideforening ut følgende pressemelding:

"Oslo Guideforening skal drive guideformidling i Oslo. Oslo Promotion A/S har besluttet å avvikle sitt engasjement i Oslo Guideservice, en formidlingstjeneste som tidligere ble ivarettet av Reisetrafikkforeningen."

På et "medlemsmøte den 7. januar 1993 ble det enstemmig vedtatt å opprette et nytt guidekontor i foreningens regi" - og i ekstraordinær generalforsamling den 21. januar ble beslutningen "vedtatt med overveldende flertall (mot 2 stemmer)."

Styret i Guideservice AS, Torunn Kjøk, Anne-Grethe Ottesen, Lisen Wikant og Werner Werenskiold ble valgt på Generalforsamlingen med Bjørn Sundby som midlertidig daglig leder og arbeidende styreformann. Aksjekapitalen kr. 70.000,- ble tatt fra Oslo Guideforenings midler.

Bjørn Sundby hadde ingen lett oppgave. Kontoret skulle fungere på rekordtid, han skulle forhandle med Oslo Kommune og Oslo Promotion, forhandle med kunder, sette rammer, og og lage retningslinjer for et nytt Guideservice AS - og han skulle takle 132 guider.

Bjørn er gift med en Osloguide og kjente derfor til guidemiljøet. Han ordnet opp, utdannet fra Harvard og

Bjørn Sundby holder hilsningstale på Oslo Guideforenings 75-års jubileum i Oslo Rådhus 3. oktober 2007.

med lang erfaring som bedriftsleder og rådgiver gjøv han på med god hjelp fra styret og enkelte andre medlemmer. Bjørn lånte firmaet penger og fikk vel aldri betalt for sin innsats. I papirene jeg ryddet i fant jeg blant annet denne faxen datert søndag 16. mai 1993:

Til: Tor Sannerud Oslo Promotion

Kopi: Asgerd Dable Nordic Cruises

Vikingskipmuseet: Cruisebåt 18/5.

En god nyhet: Med virkning fra tidlig tirsdag 18/5 (kanskje fra åpningstidspunkt) begrensnng endret til 450 pax ad gangen.

Våre aktiviteter har nå fått gjennomslag!

Neste mål: Overbevis Universitetet om at de bør ta utgangen bak i museet, ikke samme sted som inngangen! Lag ny utgangsdør der - og flytt souvenirbutikk til utgangsdørpartiet så øker kapasiteten og trengselen blir mindre. Kan dere ta det opp hos rette vedkommende?

*Vennlig hilsen
Bjørn Sundby*

Dette er igjen en aktuell sak som Bjørn allerede i 1993 kom med en løsning på, - det forteller litt om Bjørns engasjement og innsikt i praktiske spørsmål.

En ting er sikkert, uten BJØRN SUNDBY hadde vi ikke hatt noe Guideservice AS.

Fram til han var ca 70 år var Bjørn ved siden av jobben aktiv politiker, de siste ti år har han pleiet sin gamle hobby; seilporten.

31. desember 2008 ble Bjørn 80 år, og som 80-åring er han fortsatt ivrig snipseiler og konkurranseseiler. I desember konkurrerte han ved Kanariøyene, til våren har han nye konkurranseplaner. Det var ikke bare oss han en gang gav av sin tid og erfaring, - nå instruerer han unge snipseilere!

TAKK BJØRN for hva du gjorde for oss da vi virkelig trengte en gründer og leder.

Karin Bergh Jørgensen

Årets Nobelprisvinner 2008.

Gjennom tre tiår har den tidligere finske presidenten og utenriksministeren

Martti Ahtisaari (1937-) hatt en helt sentral rolle i freds- og forsoningsarbeidet i Namibia, Kosovo, Irak, Nord-Irland og i Aceh-provinsen i Indonesia. I

2000 grunnla han *Crisis Management Initiative* (CMI) som arbeider med internasjonal konfliktbygging, konfliktløsning, krisehåndtering og bærekraftig sikkerhet.

Aceh-provinsen

I 2005 lyktes det Ahtisaari og hans organisasjon Crisis Management Initiative (CMI) å forhandle fram en fredsavtale mellom væpnede opprørere i Aceh-provinsen og Indonesiske myndigheter. Signeringen av avtalen ble avslutningen på tre tiår med krig i Aceh.

Kosovo

Spørsmålet om den legale statusen til Kosovo-provinsen var lenge en verkebyll i det tidligere Jugoslavia. Det toppet seg på slutten av nittitallet, da Milosevic-regiment brukte voldsomhet for å slå ned på det gryende kosovoalbanske opprøret. Ahtisaari har vært engasjert i Kosovo-konflikten siden den gang, og fremforhandlet avtalen som avsluttet NATOs bombekampanje i 1999. I 2005 ble han utnevnt til FNs spesialutsending i forbindelse med Kosovos endelige status.

Namibia

Martti Ahtisaari spilte en ledende rolle i FNs arbeid i Namibia fra 1977 til 1990. Han arbeider for å få gjennomført frie og demokratiske valg. Den 1. april 1990 ble Namibia en selvstendig nasjon.

Alle konflikter kan løses.

Ifølge Martti Ahtisaari kan alle konflikter løses. En forutsetning er at begge parter ønsker fred og at begge er innstilt på å gi og ta. Selv har Ahtisaari ofte sammenlignet seg med en jordmor; han er den som "hjelper barnet til verdenen"

Berit

Mer språkforvirring:

Jeg jobbet en gang sammen med en svenske som het Björn. Det var en travel og hektisk sommer med stort arbeidspress. Endelig fikk Björn en etterlengtet uke fri og kunne "åka hem til Sverige på semester". Før Björn reiste uttrykte han seg omtrent slik: "Jag skal åka hem och hämta Kräfter". Jeg forstår det slik at han skal "hente krefter", komme seg til krefter, slappe av, og da Björn kommer tilbake etter en uke forstår jeg enda mindre. Han snakker om "å äta Kräftorna". Det går opp for meg at han mener kreps, og at svensker har omtrent samme forhold til kreps om sommeren, som nordmenn har til reker og hvitvin.

Jeg har også opplevd at svensker ber meg ta med "laken" hvis jeg skal overnatte, og da mener de "sengetøy".

Svensker forstår heller ikke hva nordmenn mener når de kommer inn i en butikk og ber om en "olabukse" = jeans.

Når det gjelder svenskers pasjon for kræfter" i august anbefales novellen "Måste" fra 1884 av August Strindberg.

Berit

*Guatav Dore:
"Babels tårn" 1863*

Omvisning på Jødisk Museum, 21. oktober 2008.

Tirsdag 21 oktober 2008 var Oslo Guideforening invitert til det nyåpnede *Jødisk Museum* i Oslo, hvor vi ble tatt i mot av museets daglige leder, *Sidsel Levin*. Museet holder til i lokalene til synagogen i Calmeyers gate,

Museet ble åpnet av *kronprins Haakon* 8. september 2008, og formålet for jødisk museum er å samle, bevare, forske på og formidle pålitelig kunnskap om jødisk innvandring, liv og integrering i det norske samfunnet. Museets samlinger vil være grunnmuren i selve kunnskapsinstitusjonen.

Jødisk Museum skal være et åpent og levende museum og kultursenter, synlig i norsk kulturliv og politikk gjennom publikasjoner, foredrag, konserter og skiftende utstillinger og annen utadrettet publikumsvirksomhet. Tema som skal behandles skal være jødisk kultur, tradisjon, historie og jødedom.

Museets arkitekt var *Erik Fjeld*, og museet ligger i et område av byen hvor jødiske innvandrere slo seg ned i Kristiania. Rundt 1880 var forholdene i Øst-Europa ganske uutholdelige for jøder. Jødene drømte om å emigrere til Amerika, og for de av oss som har sett "*Spellemann på taket*" er *Tevje* en nokså typisk representant for jødene i datidens østeuropeiske landsbyer.

Synagogen i Calmeyers gate var et sentralt sted for jødene i området fram til 1942. Det var tidligere to synagoger i Oslo, den ene i *Bergstien* på *St. Hanshaugen* ble bygget i 1920, mens synagogen i Calmeyers gate stod ferdig i 1921. Jøder har vært forfulgt i Europa i 2.000 år, og overleveringen av musikken og kulturen er en del av den jødiske arven.

For jøder er synagogen først og fremst et samlingspunkt. Jødisk historie i Norge er kort, og norske jøder er *Henrik Wergeland* svært takknemlige for at Grunnlovens § 2 som nektet jøder adgang til riket ble endret. Norske jøder har

adoptert skikker og tradisjoner fra det norske samfunnet samtidig som de har tatt vare på det jødiske.

I Norge finnes det i dag ca. 1.600 jøder som i hovedsak er bosatt i *Oslo* og *Trondheim*. I Bergstien finnes en butikk for *kosher-mat* og også et *kosher cateringfirma*.

I jødisk tradisjon skal man overholde strenge spiseregler, ikke spise svin eller skalldyr og ikke blande kjøtt og melk. Dyrene skal slaktes fort og uten bedøvelse, og blodet skal renne. Denne slaktemetoden ligner *halal*-slakting og har vært forbudt i Norge siden 1930-årene. For jøder er jødedom en blanding av religion og livsstil. Hjemmet og familien er svært viktige.

I Trondheim finnes også et interessant jødisk museum.

For de som ønsker å lese mer om jødedom anbefales *Bente Groths* bok : *Jødedom*. Hun er redaktør for nettutgaven av *Store Norske*.

Berit

Dennis Storhøy som melkemannen Tevje i oppsetningen av "Spellemann på taket" på Oslo Nye Teater i 2007.

Litt mer om Operaen og Bjørvika.

Det kan kanskje være interessant å nevne at det i den seriøse, riksdekkende spanske avisen "*El Pais*" den 18.01.09 sto å lese at en gruppe spanske eksperter hadde valgt ut fem av de bygningene de vurderer som de viktigste blant bygg som ble åpnet og innviet i 2008. Det ble understreket at valget var vanskelig fordi dette året hadde vært et særdeles rikt år på arkitekturfronten. Blant de fem byggverk som ble valgt figurerte vår nye opera i Oslo. Av andre, kjente bygg åpnet i 2008 omtalt av denne ekspertgruppen var bl. a. det berømte "*Fugleredet*" bygget i forbindelse med olympiaden i Beijing.

Søndag den 29.3. stengte utstillingen på Tulinløkka i den gamle "*Frosken*" der man kunne studere utkastene til de fremtidige byggene i Bjørvika som skal huse det Deichmanske biblioteket og Munch/Stenersen-muséet. Interessen fra publikum har vært meget stor og også den siste dagen var det masse mennesker til stede som beundret de mange flotte prosjektene. Arkitektfirmaer fra land som Storbritannia, Spania, Sveits, Japan, Belgia, Danmark, Nederland og Mexico m. fl. deltok med utkast i konkurransen. Juryen har nå foretatt sitt valg blant de mange gode forslagene. Vinneren for bygningen som skal huse Munch/Stenersen-muséet er det spanske arkitektfirmaet **Herreros Arquitectos**. Planen er at bygget som har fått navnet "*Lambda*" vil bli satt opp øst for operaen, men først må bl. a. Bystyret si sitt i denne saken.

Blant arkitektforslagene til det nye Deichmanske bibliotek vant det norske forslaget "*Diagonale*". Vinnerne **Lund og**

"Lambda" av Herreros Arquitectos

Hagem arkitekter holder til i Oslo. Bidraget anses som svært miljøvennlig. Juryen premierte to forslag til, "*Girls on the Bridge*" (tysk arkitektfirma) og "*Yin Yang*" (Danmark), så intet er helt avgjort ennå.

For deg som ikke fikk anledning til å se utstillingen vil det fortsatt være mulig å studere modeller av de premierte forslagene både på Deichmans bibliotek og på Munchmuseet.

(Juryen har bestått 13 personer fra inn- og utland, bl. a. arkitekter, representanter fra Operaen og andre, norske kulturinstitusjoner, Oslo kommune og Oslo havnevesen).

Les mer på <http://www.haveiendom.no>

Brit.

Diagonale av Lund Hagem

Et tiltalepronomen er blitt borte

Av Finn Erik Vinje

En stillferdig revolusjon har rammet tiltalepronomenene. De formelle formene *De* – *Dem* – *Deres* høres nesten aldri mer, de er avløst av *du* – *deg* – *din*, som brukes både i formelle og uformelle situasjoner.

Ikke nok med det. Enda et pronomen har forsvunnet, nemlig det formelle *Dere* (med stor forbokstav) i tiltale til én enkelt. Det er skjedd samtidig med at *De* forduftet.

La oss se på et litterært eksempel.

Tittelfiguren i Christian Krohgs Kristianiaroman *Albertine* (1886) har truffet den flotte kandidat Helgesen en sommerdag på Karl Johan. De går på dans, og så skal han følge henne hjem – til Norbygaden 7. Da de er kommet til hjørnet av Lakkegaden og Norbygaden,¹ må de ta avskjed der, for hun er redd for å bli sett fra vinduene hjemme.

Kandidat Helgesen spør da om å få treffe henne igjen, og Albertine vil ingenting heller enn det: ”Ja, jeg vil gjerne træffe Dere – det er ligesom jeg hadde kjendt Dere saa svært længe.”

Kandidat Helgesen må vel ha vært glad for svaret, men han er misfornøyd med den språklige form det fikk, og han gir henne straks en korreks:

”Ossaa skal jeg si Dem en ting, Albertine – De skal ikke si’ ”Dere” – De skal si’ De og Dem – De er nemlig altfor pen og fin til at snakke saa’n.”

”Ja – Gud – jeg vil saa fælt gjerne lære aa snakke fint saa. Tak skal – De – ha. Bare si’ mig mere saa’n, saa er – De – snil.”

Albertine føyer seg, hun innser at det er gode grunner for å tilegne seg standardnormen.² Å bruke *Dere* i tiltale til én enkelt, var udannet.

1 I Oslo byleksikon (4. utg. 2000), s. 253, er det gjengitt et bilde tatt nordover fra hjørnet av Lakkegaden og Nordbygaden. Bildet er tatt i 1960-årene og gir et godt inntrykk av den gamle bebyggelsen. Den er i dag revet.
2 Legg merke til infinitivsmerket aa i Albertines siste replikk; i kandidat Helgesens lar Krohg det stå skriftrett at. Men det er ingen grunn til å tro at de faktisk har uttalt ordet forskjellig – begge har sagt ”å” . Da forfatteren legger aa i munnen på Albertine, er det således et såkalt øyedialekt trekk, et skriftspråklig knep for å plassere henne sosialt. I Albertines replikker annetsteds i romanen forekommer også de lydrette skrivemåtene Sjampanje og Grang (=Grand) som øyedialektale innslag.

Grammatikeren August Western etterlater ingen tvil da han omtaler forholdet noen tiår etterpå (1921): ”Ganske vulgært er det å bruke *dere* i tiltale til en enkelt” (*Norsk riksmåls-grammatikk*, § 533).

Men Albertine snakker Oslodialekt, og til den hørte den høflige tiltaleformen *Dere*. ”Hvad er det for noe godt Lugtenes, Dere har på Dere?” spør hun Helgesen tidligere på kvelden.

Trygve Bull, som i 1980 utgav *Språket i Oslo*, fester spesiell oppmerksomhet ved en slik ordbruk: ”Neppe noe språklig trekk skiller de to språkformer (og de to sosialgrupper) så skarpt fra hverandre” (s. 56). Det som her er kalt ”de to språkformer”, er den genuine bydialekten og normaltalemålet (også kalt standardnormen eller den dannede dagligtale), og Bull gjør i den sammenheng en sosialpsykologisk refleksjon:

”Å si *Dere* til en fremmed (fortrinnsvis fra et ”høyere” sosialt lag) er et ubedragelig kjennetegn på at den talende selv oppfatter seg som tilhørende et sosialt sett lavere lag, eller i alle fall som underordnet..”

Bulls karakteristikk av *Dere*-bruken er ikke helt dekkende.

Rett nok ble *Dere* valgt ut fra en vurdering av talerens og samtalepartnerens innbyrdes plassering (mht. alder, kjønn, formalitetsgrad og sosial tilhørighet). *Dere* var en ”avstandsform”, på samme måte som man i den dannede dagligtale brukte *De* – *Dem* – *Deres* til folk man ikke kjente.³ I folkelig Oslopråk kunne det altså tilsvarende hete *Dere* – *Dere* – *Deres*.

Men *Dere* ble brukt i tiltale også mellom likemenn. Hvis forholdet mellom samtalepartnerne var avstandspreget, fordret den språksosiale konvensjon et formelt pronomen, og *Dere* var den alminnelig gangbare form. I Sfinx’ bok *Vi og Voreses* fra 1899 (jf. note 3), som gir folkelivsbilder av

3 Ved århundreskiftet 1800/1900 utgav Sfinx (Edle Schjødt Hartmann (1862–1946)) to samlinger av skisser av livet blant høye og lave i Kristiania: *Vi og Voreses* (1899) og *Fif og Halvfif* (1902). Sfinx fikk snart ry for sin evne til å gjengi især østnorsk folkelig byuttale, men Ivar Havnevik (Norske forfattere på norsk forlag, s. 95) strekker sin velvilje for langt når han sier at ”Gjengivelsen av talespråket er såpass nøyaktig at tekstene gjerne kunne benyttes i vitenskapelig dialektundervisning”. Eksempelvis er Pengane, On-gane ikke Oslomål, men gjerne folkemål i Larvik, der Sfinx var oppvokst. – Hos Sfinx er *Dere* den alminnelig gangbare høflige tiltaleform i de lavere klasser. ”Fruen” sier derimot *De* til ”Pigen”. Men da Sfinx lar en konduktør bruke *Dem* (i subjektsposisjon) som høflig tiltale, da er det feil: ”Dem ha’ke Lov til aa spømte.” Slik het det ikke i Kristiania.

Christian Krohg *Albertine i politilegens venteværelse*, 1885-1887.

hverdagslivet i Kristiania, kan denne språkbruken avleses. Når Madam Pedersen og ”Husjomfrua te Abrahamsen” står i Kjødbasaren og passiarer om varer og priser, sier de således gjensidig *Dere*.

Det særpregede høflighetspronomenet *Dere* ble brukt i hovedstaden og dens omegn, men forekom i bymål og bynære strøk også andre steder i landet. I Gabriel Scotts *Skipper Terkelsens levnedsløp – fortalt av ham selv* (1935) kan man notere at skipperen, som er født i Lyngholmsund ved Lillesand, bruker *Dere* (”Før jeg tar paa at fortælle for Dere, Scott, vil jeg ha forutskikket noen ord”).

Trygve Bull fant i 1980 at bruken av *Dere* som høflig tiltalepronomen var ”standhaftig”, i dag kan vi som sagt regne med at den er borte (hvis noen lesere kan påvise at den forekommer, så la meg høre om det).

Det problem Albertine stod overfor, er dermed dunstet bort, som følge av at *du* er blitt allment tiltalepronomen og brukes av høy og lav i alle situasjoner.

Romanen om Albertine er altså skrevet av Christian Krohg. En annen forgrunnsskikkelse i den krets som går under navnet Kristiniabohemen, forfatteren Hans Jæger, holdt seg med en forunderlig, privat rettskrivning, forsøksvis lydrett etter den dannede dagligtale: *jei, mei, dei, sell, egentli, det hvite huse* osv. I *Syk kjærlihet* (1893)

og fortsettelsen *Bekjendelser* (1902) praktiserer han sine bisarre rettskrivningsideer.

Med alle sine avvik fra gjengs skrivemåte er teksten meget tung å lese. Men fra vårt synspunkt er Jægers tekster interessante, fordi de gir et samtidsbilde av talemålet i Kristiania ved århundreskiftet, og især det talemål som de dannede holdt seg til. I deres kretser het eksempelvis det formelle tiltalepronomenet *De* (hos Jæger gjengitt med *Di*) og *Dem*; lavstatus-talere sier *Dere*.

Lakkegata. Foto fra slutten av 1960-årene, tatt nordover fra hjørnet av Nordbygata. Så godt som all bebyggelse på bildet er revet. I bakgrunnen sees spiret til Østre Frikirke.

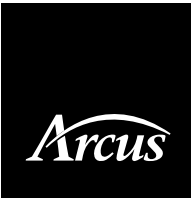

Foto: J. F. Svendsen

Fra besøk hos ARCUS 27. januar 2009

Vi var et 30-talls forventningsfulle Oslo guider som var invitert på akevittkveld på "Vinmonopolet" nå Arcus på Hasle. Vår kollega Harald Bjerregård skulle ledsage oss i denne mystiske bygningen som alltid har stått for oss "gamle" Oslofolk som et ugjennomtrengelig "fort".

i hyllene etter destillering. "De norske akevitter får dermed en gylden farge, mens hint av solgyllen sherry og vaniljetoner fra fatene tilfører akevitten avrundning og finesse" for å sitere en fantastisk fin folder vi fikk under omvisningen. De forskjellige akevittene har sine hemmelige resepter som viser hvor mye av de forskjellige krydder og urter som blir brukt. De tradisjonelle akevitter som Gammel Opland og Løiten Linie stort sett blir fremstilt på samme måte som for 100 år siden da de gamle destillasjoner sto for fremstilling og salg.

Det finnes i dag 27 forskjellige akevitter i sortimentet til Arcus og mange av dem går over 200 år tilbake i tid.

Det er mange myter om hvordan linjeakevitten så dagens lys, men Halvor Heuch i Arcus mener å besitte den korrekte forklaringen: Da engelskmennene hadde senket den dansk-norske flåten i København under Napoleonskrigene, var det dårlig med mat og andre varer i Norge. I 1807 fylte kjøpmann Lysholm i Trondheim seilskuten *Throndhiems Prøve* med sprit, klippfisk og andre varer og sendte den langt av gårde for å bytte til seg alskens nødvendigheter som manglet hjemme på berget.

Prøven kom til Batavia i Indonesia hvor de byttet til seg en masse varer, men norsk råpsprit ville ingen ha. De hadde bedre vare selv. Spritlasten ble derfor med tilbake til Trondheim, men til stor overraskelse smakte den mye bedre etter to år på sjøen.

Vi lærte at det kun er norsk akevitt som blir fatlagret på sherryfat. Alle andre akevitter fra øvrige Norden og Tyskland, blir satt rett

Arcus AS er et datterselskap av Arcus-Gruppen AS som har vært i virksomhet fra 1996. Arcus-Gruppen er i dag Norges største totalleverandør av vin og brennevin og den største privateide vin- og brennevinsaktør i Norden. Hovedaksjonær er det svenske investeringsselskapet Ratos AB.

Hovedkontor og produksjons- og tappeanlegg på Hasle i Oslo.

Opprettet da A/S Vinmonopolet ble delt i en monopodel og en konkurransedel i forbindelse med Norges tilslutning til EØS-avtalen.

Virksomheten drives av selskapene Arcus Produkter AS (spritproduksjon og tapping av vin) og Vectura AS (import og distribusjon).

Arcus og Vectura har sine hovedanlegg i det som fra 1933 var Vinmonopolets sentralanlegg på Hasle, Haslevangen 16 (ark. Otto V. Juell og Otto L. Seheen), senere utvidelser ved F. S. Platou A/S). Det omfatter produksjon, lager, transport og hovedkontor. Dette funkisanlegget som ble premiert for god arkitektur (Houens diplom 1934), er konstruert av stål med fasader i rød tegl.

– Lysholm oppdaget hva lagring på eikefat gjør for sprit, forteller Heuch. Det var bakgrunnen for den førte moderne akevitten som Lysholm introduserte i 1821, sier Heuch. Og da Jørgen B. Lysholm åpnet sitt brenneri i Trondheim i 1821, utnyttet han dette kommersielt. Lysholm Linie Aquavit ble raskt firmaets mest populære produkt.

Mot slutten av 1800-tallet fremstilte flere brennerier sin egen Linie Aquavit. I dag er det bare to igjen - Løiten og Lysholm. Store mengder av akevittfat fraktes tur-retur Australia som dekklast med båter fra Wilh. Wilhelmsen.

All sprit som Arcus produserer, unntatt whisky, kommer fra potetsprit som blir produsert tre steder i Norge. Arcus har også import på flasker av Braastad konjakk, men ellers blir alt krydderdestillert her på Hasle. Den norske whisky, Upper Ten bruker korn fra Scotland og har fått flere priser til tross for lav status i Norge, ihvertfall i tidligere år. De andre gamle, velkjente norske produkter som Brandy Spesial og Golden Cock blir vitalisert og får god mottakelse på det Europeiske marked. Spesielt vodkaen Vikingfjord med vann fra Jostedalsbreen er svært populær i utlandet.

Etter smaking på mange forskjellige merker gikk turen opp i selskapssalen der vi skulle smake på ytterligere fire sorter vin og ledsaget av tapas.

Vår eminente cicerone viste seg som en kunnskapsrik vinkjenner med gode kelnereregnskaper. Og etter at vinen var godkjent av foreningens leder Inger-Johanne kunne Harald starte sjenkingen. Det var ingen av de tilstedeværende som ikke hadde en fantastisk fin aften med mange gode smaksminner.

Jeg vil anbefale turen om den skulle bli gjentatt neste år, jeg kunne ihvertfalle tenke meg å smake én gang til.

Arild

EXCHANGE WECHSEL CAMBIO

FOREX
MORE MONEY FOR YOUR MONEY

OSLO SENTRALSTASJON • ØVRE SLOTTSGATE 12 • FRIDTJOF NANSENS PLASS 6 • BRUGATA 8

OSLO SWEATER SHOP

Radisson SAS Scandinavia Hotel

Tullingsgt. 5, OSLO

Tel. 22 11 29 22 Fax: 22 11 06 48

Clarion Royal Christiania Hotel

Biskop Gunnerus' gt. 3, OSLO

Tel. 22 42 42 25

E-mail: sweater@online.no, www.sweater.no

